Ks. Artur Aleksiejuk

Święta w Kościele prawosławnym

W Kościele prawosławnym rok liturgiczny rozpoczyna się w dniu 1 września. Data ta została zatwierdzona już w IV stuleciu podczas Soboru Powszechnego w Nicei (325). Podobnie jak w innych wyznaniach chrześcijańskich, rok liturgiczny zawiera święta ruchome oraz stałe. Największe ze wszystkich świąt jest Zmartwychwstanie Pana naszego Jezusa Chrystusa, Pascha Chrystusowa, Święto Świąt, które nie ma sobie równych i jest jedyne w swoim rodzaju. Drugi pod względem ważności jest cykl dwunastu wielkich świąt, wymienianych zwykle w następującej kolejności: Narodzenie Najświętszej Bogurodzicy (8/21 września), Podwyższenie Krzyża Pańskiego (14/27 września), Wprowadzenie Najświętszej Bogurodzicy do Świątyni (21 listopada/4 grudnia), Narodzenie Jezusa Chrystusa (25 grudnia/7 stycznia), Objawienia Pańskie lub Chrzest Pański (6/19 stycznia), Spotkanie Pańskie (2/15 lutego), Zwiastowanie Najświętszej Bogurodzicy (25 marca/7 kwietnia), Wejście Jezusa Chrystusa do Jerozolimy (Niedziela Palmowa) (tydzień przed świętem Zmartwychwstania), Wniebowstąpienie Pańskie (40 dni po święcie Zmartwychwstania), Pięćdziesiątnica lub Niedziela Trójcy Świętej (50 dni po święcie Zmartwychwstania), Przemienienie Pańskie (6/19 sierpnia), Zaśnięcie Najświętszej Bogurodzicy (15/28 sierpnia).

W Kościele prawosławnym w Polsce święta obchodzone są według kalendarza juliańskiego (tzw. starego stylu). W niektórych diecezjach i parafiach obowiązuje jednak kalendarz gregoriański (tzw. nowy styl). Różnica między starym a nowym stylem wynosi 13 dni. Dlatego na ogół są podawane dwie daty świąt.

Narodzenie Najświętszej Bogurodzicy

8/21 września

Narodzenie twoje, Bogurodzico Dziewico, radość ogłosi całemu światu, z Ciebie bowiem zajaśnieje Słońce Sprawiedliwości Chrystus Bóg nasz, Który niszcząc klątwę obdarzy błogosławieństwem, a pokonawszy śmierć, da nam życie wieczne.
(Troparion święta Narodzenia Najświętszej Bogurodzicy, ton 4)

Narodziny Bogurodzicy stanowią ostatni etap przygotowania się ludzkości na przyjście w ciele Boga. W tajemnicy przyjścia na świat Matki Bożej teologia Kościoła prawosławnego wysławia niepojęte zbliżenie się Bóstwa do człowieka, zjednoczenie się z

Nim w osobie przed wiekami wybranej Dziewicy, która przychodzi na świat zgodnie z Bożą obietnicą.

W tradycji ludowej uważa się, że wszystkie modlitwy zanoszone tego dnia przed ikoną Bogurodzicy zostaną wysłuchane. W pobożności ludowej święto Narodzenia Matki Bożej nosi też miano święta plonów. Do tego czasu wszystkie zbiory z pól powinny już zostać zebrane, co było zapowiedzią urodzaju, dostatku i pomyślności w przyszłym roku. Tradycyjnie urządzano w ten dzień świąteczny i obfity posiłek dla całej rodziny.

Podwyższenie Krzyża Pańskiego

14/27 września

Zbaw Panie, lud Twój, i pobłogosław dziedzictwo Twoje, obdarzając prawowiernych zwycięstwem nad przeciwnikami i Twoim krzyżem strzegąc wspólnotę Twoją.
(Troparion święta Podwyższenia Krzyża Pańskiego, ton 1)

Święto Podwyższenia Krzyża Pańskiego jest przypomnieniem i aktualizacją wydarzenia odnalezienia Krzyża Świętego przez św. Helenę – matkę cesarza rzymskiego Konstantyna I Wielkiego. W dniu tego święta na jutrzni w cerkwiach ma miejsce Obrzęd Wyniesienia Krzyża. Kapłan (lub biskup) w uroczystej procesji wynosi krzyż na środek cerkwi i umieszcza go centralnie na pulpicie. Po okadzeniu i przyozdobieniu żywymi kwiatami, duchowieństwo i wierni, przy śpiewie hymnu „Krzyżowi Twemu kłaniamy się Władco, i Zmartwychwstanie Twoje sławimy", trzykrotnie klękają i kłaniają się krzyżowi, a następnie go całują. Oprócz wspomnianego obrzędu, w katedrach biskupich odbywa się także Obrzęd Podwyższenia Krzyża Pańskiego. Biskup, stojąc na podwyższeniu na środku świątyni unosi i opuszcza krzyż błogosławiąc cztery strony świata: wschód, zachód, południe, północ oraz ponownie wschód.

Święto Podwyższenie Krzyża to nie tylko pamiątka odnalezienia Krzyża, na którym poniósł śmierć Syn Boży. W istocie jest to także pełne i doskonałe oddanie czci krzyżowi pojmowanemu jako znak zbawienia człowieka. W tajemnicy krzyża Bóg ukazuje, że jest On blisko człowieka i przekracza wszelkie ludzkie systemy myślowe. Krzyż niszczy bowiem wszelkie ludzkie wyobrażenia o Bogu. Dlatego Apostoł Paweł głosi, że krzyż jest dla Greków (tzn. ludzi wykształconych, myślących logicznie) głupotą, dla Żydów (tzw. pobożnych) jest zgorszeniem. Dla nas zaś, którzy wierzymy, jest mocą i mądrością Bożą oraz miejscem objawienia Jego potęgi.

Krzyż stanowi także wyraz chrześcijańskiej tożsamości. Noszony na szyi od momentu świętego chrztu jest znakiem wiary w Chrystusa jako Syna Bożego i Zbawiciela. Krzyże stawiane są na mogiłach, przy drogach i domach oraz w innych szczególnych miejscach, odzwierciedla wiarę i pobożność ludzi, ich zaufanie do Boga i znak Bożego błogosławieństwa.

Krzyż jest głęboko wpisany w prawosławną obrzędowość pogrzebową i pamięć o zmarłych. Wyraża on wiarę w zbawcze znaczenie śmierci krzyżowej Jezusa Chrystusa oraz wiarę w powszechne zmartwychwstanie. Dlatego, w rocznice śmierci bliskich oraz w wyznaczonych przez Kościół dniach pamięci o zmarłych, wierni prawosławni gromadzą się w świątyniach i na cmentarzach, aby pomodlić się za nich i poświęcić ich groby. Prawosławne nabożeństwo w intencji zmarłych nosi nazwę *panichidy*.

Wprowadzenie Najświętszej Bogurodzicy do Świątyni

21 listopada/4 grudnia

Dzisiaj wstępne okazanie Bożej dobroci i zapowiedź zbawienia ludzi, w świątyni Bożej cała w blasku pojawia się Dziewica i wszystkim zwiastuje Chrystusa. Jej to wszyscy donośnie razem zaśpiewajmy: Raduj się, wypełnienie Opatrzności Stwórcy.
(Troparion święta Wprowadzenie do Świątyni Najświętszej Bogurodzicy, ton 4)

Podstawą ustanowienia święta Wprowadzenia Najświętszej Bogurodzicy do Świątyni jest tekst pochodzący z *Protoewangelii Jakuba* – apokryfu z II wieku. Teologia święta, wyrażona na jego ikonie, obwieszcza powrót chwały Bożej do Świątyni i zapowiedź odnowienia właściwych relacji między Bogiem a człowiekiem. Matka Boża symbolizuje Arkę Przymierza – miejsce chwały Bożej oraz znak pojednania Boga i człowieka oraz Boży tron, w którym spocznie sam Bóg w wydarzeniu Wcielenia. W hymnach liturgicznych święta słyszymy już zatem zapowiedź Narodzenia Jezusa Chrystusa. Dlatego w tradycji Kościoła prawosławnego, począwszy od tego dnia, słychać już śpiew kolęd.

Wprowadzenie Najświętszej Bogurodzicy do Świątyni jest świętem kaplicy Wyższego Prawosławnego Seminarium Duchownego w Warszawie.

Narodzenie Jezusa Chrystusa – Boże Narodzenie

25 grudnia/7 stycznia

Narodzenie Twoje, Chryste Boże nasz, rozjaśnia świat światłością poznania; w niej bowiem służący gwiazdom, przez gwiazdę zostali nauczeni kłaniać się Tobie, Słońcu Sprawiedliwości, i Ciebie rozpoznać z wysokości Wschodu, Panie chwała Tobie.
(Troparion święta Narodzenia Jezusa Chrystusa, ton 4)

Święto Bożego Narodzenia, czyli Wcielenia Syna Bożego Jezusa Chrystusa, obchodzone jest w Kościele prawosławnym, podobnie jak w całym chrześcijańskim świecie, szczególnie radośnie, liturgicznie i obrzędowo bardzo uroczyście i barwnie. Wraz z przyjściem Chrystusa niebo, ziemia i całe stworzenie łączy się w radosnym i pełnym nadziei wyznaniu: „Chwała na wysokościach Bogu, a na ziemi pokój w ludziach upodobanie ku dobremu" (Łk 2, 14).W tym dniu na ziemię zstępuje Światłość i odradza się nadzieja na odnowienie i przemienienie świata oraz całej ludzkości. W tym dniu rodzi się Ten, który rozświetlił świat światłem prawdy, miłości i mądrości. Podobnie jak wokół światła, wokół Niego i betlejemskiej groty, w której się narodził, gromadzi się cała ludzkość, aby uczestniczyć w tym zbawczym wydarzeniu, po którym już nic nie jest takie, jakie było przed nim.

Święto Bożego Narodzenia jest poprzedzone czterdziestodniowym postem. Post Bożonarodzeniowy, zwany także postem św. Filipa, jest pierwszym z czterech wielodniowych postów w kalendarzu Kościoła prawosławnego. Pozostałe posty to: post przed świętem ku czci Apostołów Piotra i Pawła, Wielki Post oraz post przed świętem Zaśnięcia Bogurodzicy.

Wśród prawosławnych mieszkańców Polski przyjął się zwyczaj spożywania wieczorem, w przeddzień święta Bożego Narodzenia, skromnej, lecz uroczystej wieczerzy wigilijnej. Centralnym wydarzeniem pierwszego dnia święta są jednak nabożeństwa, które rozpoczynają się w cerkwiach o godzinie drugiej w nocy i kończą nad ranem. Tradycyjnie obchodom Bożego Narodzenia towarzyszy kolędowanie z gwiazdą oraz składanie wizyt znajomym. Warto zaznaczyć, że święta Bożego Narodzenia charakteryzują się bogatą obyczajowością.

Okres pomiędzy Bożym Narodzeniem a Objawienie Pańskim w Prawosławiu nosi nazwę „świętych dni". Przez cały ten czas prawosławni wierni pozdrawiają się wzajemnie słowami „Chrystus się rodzi!" słysząc w odpowiedzi słowa „Wysławiajcie Go!".

Objawienie Pańskie – Epifania, Chrzest Pański

6/19 stycznia

W Jordanie chrzczącemu się Tobie, Panie, objawiła się chwała Trójcy godna pokłonu, rodzicielski głos zaświadczył o Tobie, nazywając Ciebie umiłowanym Synem, Duch zaś w postaci gołębicy, zwiastował słów prawdziwość. Objawiłeś się, Chryste Boże, i świat oświeciłeś, chwała Tobie.
(Troparion święta Objawienia Pańskiego, ton 1)

Święto Objawienia Pańskiego, zwane również Epifanią lub Chrztem Pańskim, zostało ustanowione na pamiątkę chrztu Jezusa Chrystusa w rzece Jordan. Epifania łączy objawienie się Boga człowiekowi, czyli Teofanię oraz objawienie się Trójcy Świętej podczas Chrztu Pańskiego.

Chrzest, który Syn Boży przyjął w wodach rzeki Jordan, to wydarzenie dające początek Jego publicznej działalności i otwierające proces wyzwalania świata z grzechu. Chrystus jako bezgrzeszny nie potrzebował chrztu, lecz poddał się mu ze względu na swą pokorę. Przyjąwszy chrzest z wody uświęcił żywioł, który jest mocą świata i jego życiową energią. Woda uświęcona przez Syna Bożego jest znakiem odnowionego świata i symbolem kosmicznej przemiany o znaczeniu sakramentalnym. Odnosi się to zwłaszcza do człowieka – korony stworzenia, który przez swój chrzest rozpoczyna nowe życie w Chrystusie. W chrzcie Bogoczłowieka Jezusa Chrystusa dokonuje się oczyszczenie całej ludzkości, aby mogła ona stać się wspólnotą Ciała Chrystusowego – Kościołem.

W tym dniu, zwanym w tradycji ludowej „świętem Jordanu", wierni w uroczystych procesjach, z chorągwiami, ikonami i świecami, idą nad rzeki i jeziora, aby tam dokonać poświęcenia wody. W okresie od święta Chrztu Pańskiego do Spotkania Pańskiego prawosławni kapłani odwiedzają także domy wiernych, co jest bezpośrednim nawiązaniem do rozpoczęcia przez Jezusa Chrystusa publicznej działalności. Pokropienie „jordańską wodą" to znak błogosławieństwa dla rodziny na cały rok, gwarancja zdrowia i pomyślności. Warto tutaj wspomnieć o głęboko zakorzenionym w pobożności prawosławnego ludu zwyczaju picia wody świeconej i spożywania prosfory na czczo, przed śniadaniem. Zwyczaj nakazuje, aby przy poświęceniu domu na stole znajdowała się nie tylko woda poświęcona w dniu święta Objawienia Pańskiego, ale także chleb, sól, zapalona świeca i ikona.

Spotkanie Pańskie

2/15 lutego

Raduj się, Łaski Pełna Bogurodzico Dziewico, z Ciebie bowiem wzeszło Słońce Sprawiedliwości, Chrystus Bóg nasz, oświecający przebywających w ciemnościach. Wesel się i ty, Starcze sprawiedliwy, biorący w ramiona Wyzwoliciela dusz naszych, obdarzającego nas zmartwychwstaniem.
(Troparion święta Spotkania Pańskiego, ton 1)

Spotkanie Pańskie należy do grupy świąt Pańskich, poświęconych bezpośrednio Chrystusowi, aczkolwiek w swojej treści liturgicznej jest ono niezwykle bliskie świętom maryjnym. Upamiętnia i aktualizuje ono wydarzenia Ofiarowania Jezusa Chrystusa w Świątyni Jerozolimskiej oraz oczyszczenia Jego Matki. Według prawa Mojżesza, każdy pierworodny potomek płci męskiej po upływie czterdziestu dni od swego narodzenia był poświęcany Bogu. Także kobieta, która urodziła syna, dopiero po czterdziestu dniach mogła przyjść do świątyni.

W tradycji prawosławnej święto nosi miano Spotkania Pańskiego. W tym wydarzeniu, w osobie Jezusa Chrystusa i biorącego Go w ramiona starca Symeona, dochodzi do spotkania Nowego i Starego Testamentu. Św. Symeon jest figurą wypełnionej obietnicy przyjścia Mesjasza danej przez Boga narodowi Izraela, a także całej ludzkości. Przyniesienie Chrystusa do Świątyni to symbol powrotu do niej samego Boga, odnowienie i napełnienie łaską Bożą starego świata, z utęsknieniem oczekującego na przyjście Zbawiciela.

W dniu tego święta, począwszy od IX w., sprawowany jest obrzęd poświęcenia świec, które wierni stawiają w świątyniach i których używają modląc się w domu. Symbolika świecy w Kościele prawosławnym jest bardzo bogata. Św. Symeon z Tesaloniki (XV w.) pisał: „Przynoszony i zapalany przez nas wosk (…) oznacza naszą czystość i szczerość ofiary, (…) wyraża nasze posłuszeństwo i gotowość do pokuty za grzeszne życie; (…) wosk, jako tworzywo, które się spala, oznacza nasze przebóstwienie, to jest naszą naturę, oczyszczaną przez Boski ogień, (…) a światło ustawicznie świecące, to zjednoczenie i moc miłości i pokoju”.

Zwiastowanie Najświętszej Bogurodzicy

25 marca/7 kwietnia

Dzisiaj zbawienia naszego początek i odwiecznej tajemnicy objawienie, Syn Boży staje się Synem Dziewicy, i Gabriel łaskę zwiastuje. Wraz z nim i my zaśpiewajmy: Raduj się, Łaski Pełna, Pan z Tobą.
(Troparion święta Zwiastowania Najświętszej Bogurodzicy, ton 4)

W Zwiastowaniu spełniła się tajemnica przewyższająca ludzki rozum – Wcielenie Boga. Druga Osoba Świętej Trójcy, sam Bóg, za sprawą Świętego Ducha, w niepojęty sposób wcielił się w Dziewicę i – jak głoszą teksty liturgiczne – z purpury krwi Przeczystej utkał swoje odzienie. Chrystus wziął jednak od niej nie tylko ciało, lecz także wszystko, co ludzkie. W Zwiastowaniu poczyna się człowieczeństwo Boga i spełnia się Boży plan zbawienia rodzaju ludzkiego.

Święto Zwiastowania jest pełne radości również dlatego, że znalazła się na świecie Dziewica tak wierząca Bogu, tak ufna i zdolna do posłuszeństwa, iż z niej mógł się zrodzić Syn Boży. Wcielenie Chrystusa byłoby niemożliwe tak samo bez wolnej ludzkiej zgody Matki Bożej, jak i bez twórczej woli Boga. W tym dniu wychwalamy więc także Najświętszą Dziewicę, która całym sercem, umysłem, duszą, całą sobą potrafiła zaufać Bogu do końca.

W Kościele prawosławnym święto Zwiastowania przypada najczęściej w okresie Wielkiego Postu. Jednak co kilkadziesiąt lat zdarza się, że przypada ono w dniu Zmartwychwstania Pańskiego. Wówczas nazywane jest ono Kyrie-Paschą.

Wejście Pana do Jerozolimy

Siedem dni przez Paschą

Powszechne zmartwychwstanie przed Twoją śmiercią uwiarygodniając, z martwych podniosłeś Łazarza, Chryste Boże. Zatem i my, jak dzieci niosące znaki zwycięstwa, śpiewamy Tobie Zwycięzco śmierci: Hosanna na wysokościach, Błogosławiony, który przychodzi w Imię Pańskie.
(Troparion święta Wejścia Pana do Jerozolimy, ton 1)

Święto Wejścia Chrystusa do Jerozolimy bezpośrednio poprzedza Wielki Tydzień. Ta bliskość wobec dni męki i śmierci krzyżowej Zbawiciela na pamiątce triumfalnego wjazdu do Jerozolimy odciska pasyjne piętno. Ten dzień w sposób symboliczny zapowiada paschalną ofiarę i bliskość Jego Zmartwychwstania.

Wjazd Chrystusa do Jerozolimy na osiołku był wypełnieniem proroctwa Zachariasza, które ukazało Jego królewską godność wszystkim witającym Go mieszkańcom. Wydarzenie to symbolicznie zapowiada także drugie przyjście Chrystusa – paruzję – i początek Królestwa Przyszłego Wieku, w którym Chrystus będzie „wszystkim we wszystkich".

W pobożności ludowej święto Wejścia Jezusa Chrystusa do Jerozolimy nazywane jest także Niedzielą Palmową. Na jutrzni święta istnieje zwyczaj poświęcenia palm i zielonych gałązek wierzby, które wierni przynoszą w tym dniu do cerkwi i z zapalonymi świecami trzymają w rękach także w sam dzień święta. W tym dniu kończy się okres tzw. świętej czterdziesiątnicy. W poniedziałek po Niedzieli Palmowej rozpoczyna się Wielki Tydzień – Tydzień Męki Pańskiej.

W Kościele prawosławnym Wielki Post trwa zatem więcej niż czterdzieści dni. Poprzedza go trwający trzy tygodnie okres przedpościa, który kończy się w niedzielę noszącą miano Niedzieli Przebaczenia Win. Wielki Post kończy się w Wielką Sobotę, zwaną też Błogosławioną Sobotą, poprzedzającą Dzień Zmartwychwstania Pańskiego.

W Niedzielę Przebaczenia Win Kościół prawosławny wspomina wygnanie Adama i Ewy z Raju. W ten sposób rozpoczyna się czas skruchy oraz zadumy człowieka nad stanem jego duszy (cs. *pokajanije*). Wielkopostne teksty liturgiczne podkreślają potrzebę nawrócenia (gr. *metanoia*) i zachęcają do powrotu na drogę pojednania z Bogiem. Wiedzie ona przez akt pojednania z drugim człowiekiem i wybaczenie mu jego win. Dlatego w cerkwiach, na progu Wielkiego Postu, jest celebrowany obrzęd wybaczenia win, podczas którego wierni podchodzą do siebie wypowiadając słowa „Wybacz mi grzesznemu", na które w odpowiedzi słyszą słowa: „Niechaj Bóg Ci wybaczy. I Ty również wybacz mi grzesznemu".

W Wielkim Poście zmienia się wystrój prawosławnych świątyń. Światłocienie i ciemny kolor szat liturgicznych, testy nabożeństw, które w większości są czytane, a nie śpiewane, korespondują z dymem z kadzidła i blaskiem świec, współtworzą atmosferę skłaniającą do modlitwy i zadumy. W szczególny sposób ma to miejsce podczas sprawowanej tylko w okresie Wielkiego Postu Boskiej Liturgii Uprzednio Poświęconych Darów oraz nabożeństw, którym towarzyszy czytanie Kanonu Pokutnego autorstwa św. Andrzeja z Krety. Prawosławną duchowość wielkopostną najlepiej charakteryzuje modlitwa św. Efrema Syryjczyka, którą odmawia się trzykrotnie klękając i czyniąc pokłon do samej ziemi.

Szczególnym wydarzeniem w okresie Wielkiego Tygodnia jest Boska Liturgia Wielkiego Czwartku oraz nabożeństwa Wielkiego Piątku. Wielki Czwartek to święto ustanowienia Eucharystii. W tym dniu w katedrach biskupich, po zakończeniu Boskiej Liturgii, ma miejsce obrzęd obmycia nóg, w którym biskup symbolizujący samego Chrystusa

obmywa nogi dwunastu kapłanom. W tym samym dniu po południu jest sprawowana jutrznia Wielkiego Piątku, w trakcie której czytanych jest dwanaście fragmentów Ewangelii Męki Pańskiej. Wielki Piątek to jedyny dzień w roku, kiedy nie jest sprawowana Boska Liturgia. W tym dniu ma miejsce także obrzęd pogrzebu Jezusa Chrystusa wraz z wyniesieniem na środek cerkwi całunu (cs. *płaszczanicy*), na którym widnieje wizerunek Chrystusa złożonego w grobie.

ZMARTWYCHWSTANIE PAŃSKIE – Pascha Chrystusowa

Chrystus powstał z martwych, Śmiercią podeptał śmierć, i będącym w grobach życie dał!
(Troparion święta Zmartwychwstania Pańskiego)

Święto Zmartwychwstania Pańskiego, czyli Pascha Chrystusowa, to najważniejsze i najbardziej radosne święto w Kościele prawosławnym i w całym świecie chrześcijańskim. Od początku nazywane jest ono „Świętem Świąt, Uroczystością nad Uroczystościami". Kościół żyje od Paschy do Paschy. Na pamiątkę Zmartwychwstania Pańskiego każda niedziela jest też nazywana „małą Paschą".

Pascha to czas szczególnej przemiany, przejście ze śmierci do życia. Chrześcijańskie orędzie paschalne głosi radosną i fundamentalną wieść, że w zmartwychwstaniu Jezusa śmierć została pokonana, ciemność rozproszona, zło i grzech utraciły swoją władzę nad człowiekiem. Życie, światłość, miłość mają przed sobą przyszłość, co więcej, mają zapewnione ostateczne zwycięstwo. Przejście ze śmierci do życia, z ciemności do światła, od zła i grzechu do miłości jest właśnie najgłębszą treścią święta Paschy Chrystusowej. Gdyby Chrystus nie zmartwychwstał daremna byłaby nasza wiara.

W Kościele prawosławnym uroczystości Zmartwychwstania Pańskiego rozpoczynają się jutrznią paschalną, która jest sprawowana w nocy, z Wielkiej Soboty na Niedzielę Wielkanocną. Po trzykrotnym okrążeniu cerkwi przez procesję duchownych i wiernych, kapłan uderza trzykrotnie krzyżem w drzwi cerkwi, co symbolizuje odwalenie kamienia od grobu, gdzie złożono ciało Chrystusa. Następnie intonuje trzykrotnie troparion Paschy: „Chrystus powstał z martwych, śmiercią podeptał śmierć i będącym w grobach życie dał", który jest później wielokrotnie powtarzany w trakcie nabożeństw, aż do święta Wniebowstąpienia Pańskiego. Począwszy od dnia Zmartwychwstania prawosławni wierni pozdrawiają się wzajemnie słowami „Chrystus zmartwychwstał!", słysząc w odpowiedzi: „Prawdziwie zmartwychwstał!" Świętowanie Zmartwychwstania Jezusa Chrystusa łączy się

także ze święceniem pokarmów, które ma miejsce już w Wielką Sobotę i radosnym biciem w dzwony.

W noc paschalną poświęcany jest także pszeniczny chleb – Artos, na którym widnieje wizerunek zmartwychwstałego Chrystusa lub litery XB – pierwsze litery paschalnego pozdrowienia. Artos jest przechowywany przez cały tydzień aż do Niedzieli św. Tomasza – Antypaschy, a następnie rozdawany wiernym jako wyraz paschalnego błogosławieństwa. W niedziele, przez cały okres paschalny, wokół świątyni mają miejsce uroczyste procesje. Oprócz śpiewów hymnów pochwalnych towarzyszy im czytanie Ewangelii, błogosławieństwo krzyżem i pokropienie święconą wodą.

Wniebowstąpienie Pańskie

Czterdzieści dni po święcie Zmartwychwstania Pańskiego

Wzniosłeś się w chwale, Chryste Boże nasz, radością napełniwszy uczniów obietnicą zesłania Świętego Ducha, objawionym im błogosławieństwem, że Ty jesteś Synem Bożym, Zbawicielem świata.
(Troparion święta Wniebowstąpienia Pańskiego, ton 4)

Święto Wniebowstąpienia Pańskiego wypada w czterdziestym dniu po Zmartwychwstaniu Chrystusa. Według Pisma Świętego Zbawiciel przez czterdzieści dni po swoim Zmartwychwstaniu przebywał na ziemi, co było wyrazem Jego niewysłowionej miłości do człowieka, troski o ludzi i uczniów. Był to także czas przygotowania Apostołów i całego rodzaju ludzkiego do wydarzenia Zesłania Ducha Świętego – Pocieszyciela, którego przyobiecał im posłać od Ojca. Aniołowie, którzy zjawili się wśród Apostołów po Wniebowstąpieniu Chrystusa, zapowiedzieli ponowne Jego przyjście w czasach ostatecznych. W zamykającym czas paschalny Wniebowstąpieniu Zbawiciela zawarta jest więc przekazana przez aniołów obietnica nieprzemijającej, niegasnącej i ponadczasowej Paschy, którą jest powtórne przyjście Syna Bożego.

Wniebowstąpienie to dzień wielkiej radości dla nieba i całego rodzaju ludzkiego. Ten dzień jest tym radośniejszy, że Chrystus powrócił do swojego Ojca wraz z ludzką naturą, w którą przyoblekł się w wydarzeniu Wcielenia i poprzez swoje Zmartwychwstanie zwyciężył śmieć. Dlatego Wniebowstąpienie nie jest jedynie osobistym triumfem Chrystusa, ale także zwycięstwem człowieka, najwyższą chwałą ludzkiej natury. W uwielbionej naturze Jezusa Chrystusa chwałę odbiera również całe stworzenie.

Zesłanie Świętego Ducha na Apostołów – Pięćdziesiątnica

Pięćdziesiąt dni po święcie Zmartwychwstania Pańskiego

Błogosławiony jesteś, Chryste Boże nasz, uczyniwszy rybaków mędrcami zsyłając im Ducha Świętego, i przez nich złowiłeś świat, Miłujący człowieka, chwała Tobie.
(Troparion święta Zesłania Ducha Świętego na Apostołów, ton 8)

Dzień Zesłania Świętego Ducha na Apostołów jest dniem narodzin Kościoła, który jest miejscem ciągłej Pięćdziesiątnicy. Przez Kościół Chrystusowy cały świat otrzymuje uświęcenie, oczyszczenie, przemienia się i przysposabia do Królestwa Bożego. Pięćdziesiątnica zwana jest także dniem Świętej Trójcy, której tajemnicę Bóg wówczas objawił. Kościół dziękuje wówczas Bogu Ojcu, który posłał Pocieszyciela – Ducha, dziękuje Synowi Bożemu Jezusowi Chrystusowi, przez którego Święty Duch został posłany oraz dziękuje Oświecicielowi – Świętemu Duchowi, który zstąpił na Apostołów, czyniąc ich pierwszymi owocami odkupienia Chrystusowego.

Święto Pięćdziesiątnicy zwane jest także „zielonymi świętami". W tym dniu prawosławne świątynie, kaplice, a także domy, są upiększane zielenią i kwiatami. Według tradycji zielenią był przyozdobiony wieczernik, w którym na apostołów zstąpił Święty Duch. Jest to także nawiązanie do starotestamentowego zwyczaju przynoszenia w dniu Pięćdziesiątnicy do świątyni pierwocin plonów. Zieleń to znak odradzającego się życia oraz symbol Kościoła, który kierowany przez Świętego Ducha rozkwita i przynosi duchowy plon. Zieleń to również symbol łaski, o którą Kościół ustawicznie prosi i która przyjęta przez wierzących owocuje cnotą, pobożnością i dobrymi uczynkami. Począwszy od święta Pięćdziesiątnicy ma także miejsce zwyczaj obchodzenia i święcenia pól.

Od Zmartwychwstania Pańskiego do Pięćdziesiątnicy wierni w cerkwiach nie klękają ani nie czynią pokłonów, co w szczególności cechuje cały okres Wielkiego Postu. Dopiero na nabożeństwie wieczornym święta Zesłania Świętego Ducha czytane są w tym celu specjalne modlitwy.

Przemienienie Pańskie

6 /19 sierpnia

Przemieniłeś się na Górze, Chryste Boże, ukazawszy uczniom Twoim chwałę Twoją na ile ujrzeć ją mogli. Niechaj i nam grzesznym zajaśnieje Światłość Twoja wieczna, przez modlitwy Bogurodzicy, Dawco Światłości, chwała Tobie.
(Troparion święta Przemienienia Pańskiego, ton 7)

Wydarzenie, którego świadkami byli trzej Apostołowie: Piotr, Jakub i Jan, oddaje greckie słowo *metemorfothe*, które ma o wiele głębsze znaczenie niż polskie słowo „przemienienie". Grecki termin sięga do istoty tego, co stało się na Górze Tabor, nie ograniczając się do zjawiska zewnętrznego. Chrystus ukazał się przed swoimi uczniami takim, jakim jest w swojej naturze i istocie – Synem Bożym. Przemieniając się odsłonił też przed uczniami Boży zamysł o człowieku na tyle, na ile byli oni w stanie to unieść. Istotą tego zamysłu jest Bogoczłowieczeństwo – zjednoczenie tego, co Boskie i tego, co ludzkie. Odnosi się to zarówno do osoby Jezusa Chrystusa – prawdziwego Boga i prawdziwego człowieka, jak i każdej osoby ludzkiej, która została stworzona na obraz i podobieństwo Boże.

Według zamysłu Stwórcy człowiek został powołany do przebóstwienia. Symbolem tego dążenia jest właśnie wejście wraz z Jezusem Chrystusem na górę Przemienienia. Przemienienie Chrystusa jest więc objawieniem prawdziwego statusu naszej ludzkiej natury. Święto Przemienienia Pańskiego pozwala uświadomić sobie, że obietnica przemienienia i jedności z Bogiem dotyczy całej rzeczywistości i jest zaczynem transformacji całego stworzenia, w wyniku której „Bóg będzie wszystkim we wszystkim".

Święto Przemienienia Pańskiego przypada latem w okresie dojrzewania owoców i warzyw. Już od najdawniejszych czasów w tym dniu błogosławiono i święcono ich pierwociny.

W Kościele prawosławnym w Polsce święto Przemienienia Pańskiego szczególnie uroczyście jest obchodzone na Świętej Górze Grabarce, gdzie znajduje się żeński monaster p/w świętych Marii i Marty oraz męskim monasterze p/w św. Dymitra w Sakach. Do tych miejsc zmierzają liczne pielgrzymki z całej Polski i zagranicy.

Zaśnięcie Najświętszej Bogurodzicy

15/28 sierpnia

Rodząc swoje dziewictwo zachowałaś, w zaśnięciu świata nie porzuciłaś, Bogurodzico, odeszłaś bowiem do życia, Matką będąc Życia, i przez twoje modlitwy wybawiasz od śmierci nasze dusze.
(Troparion święta Zaśnięcia Najświętszej Bogurodzicy, ton 1)

Święto Zaśnięcia Bogurodzicy zamyka cykl dwunastu wielkich świąt prawosławnego roku liturgicznego i jest poprzedzone surowym dwutygodniowym postem. Wydarzenie, które stało się podstawą do ustanowienia święta, nie zostało odnotowane w Piśmie Świętym, a jedynie w błogosławionej pamięci Kościoła, która jest święta Tradycja. Według przekazu tejże na trzy dni przed śmiercią Matki Bożej, nieopodal Góry Oliwnej ukazał się jej Archanioł Gabriel oznajmiając, że nadszedł czas jej odejścia ze świata. Przygotowawszy się i oznajmiwszy swą wolę, by pochowano ją pomiędzy mogiłami rodziców i św. Józefa, Bogurodzica cicho oddała duszę Bogu. U jej łoża nagle zajaśniała światłość, a Chrystus w otoczeniu aniołów i świętych przyjął jej duszę. Po śmierci Matki Bożej Apostołowie, prowadzeni mocą Bożą, stawili się w Jerozolimie, za wyjątkiem Tomasza. Ze śpiewem żałobnych hymnów złożyli ciało Bogurodzicy w grocie. Gdy po trzech dniach powrócił Apostoł Tomasz i chciał ujrzeć Matkę Bożą, jej grób był pusty. Było to znakiem, że Bogurodzica ciałem i duszą odeszła do niebios. Dlatego jej śmierć została określona mianem „zaśnięcia”.

Na pamiątkę Zaśnięcia Bogurodzicy w cerkwiach ustawiany jest ozdobiony kwiatami jej symboliczny grób z całunem, na którym widnieje jej postać. Na trzeci dzień od dnia Zaśnięcia w wielu świątyniach, zwłaszcza katedrach i monasterach, sprawowany jest obrzęd pogrzebu Bogurodzicy.

W dniu święta Zaśnięcia ma miejsce obrzęd poświęcenia różnego rodzaju zbóż i ziół, a także innych płodów ziemi. Błogosławiąc rośliny Kościół daje wyraz głębokiej wierze w to, że podobnie jak plony są znakiem obumierającej przyrody, tak śmierć nie jest końcem istnienia, lecz przejściem z ziemi do niebios, od śmiertelności i rozkładu do życia i wieczności

Ikonografia Zmartwychwstania Pańskiego i dwunastu wielkich świąt

ZMARTWYCHWSTANIE PAŃSKIE

Zstąpienie do otchłani

Niewiasty niosące wonności przy pustym grobie

Narodzenie Najświętszej Bogurodzicy

Podwyższenie Krzyża Pańskiego

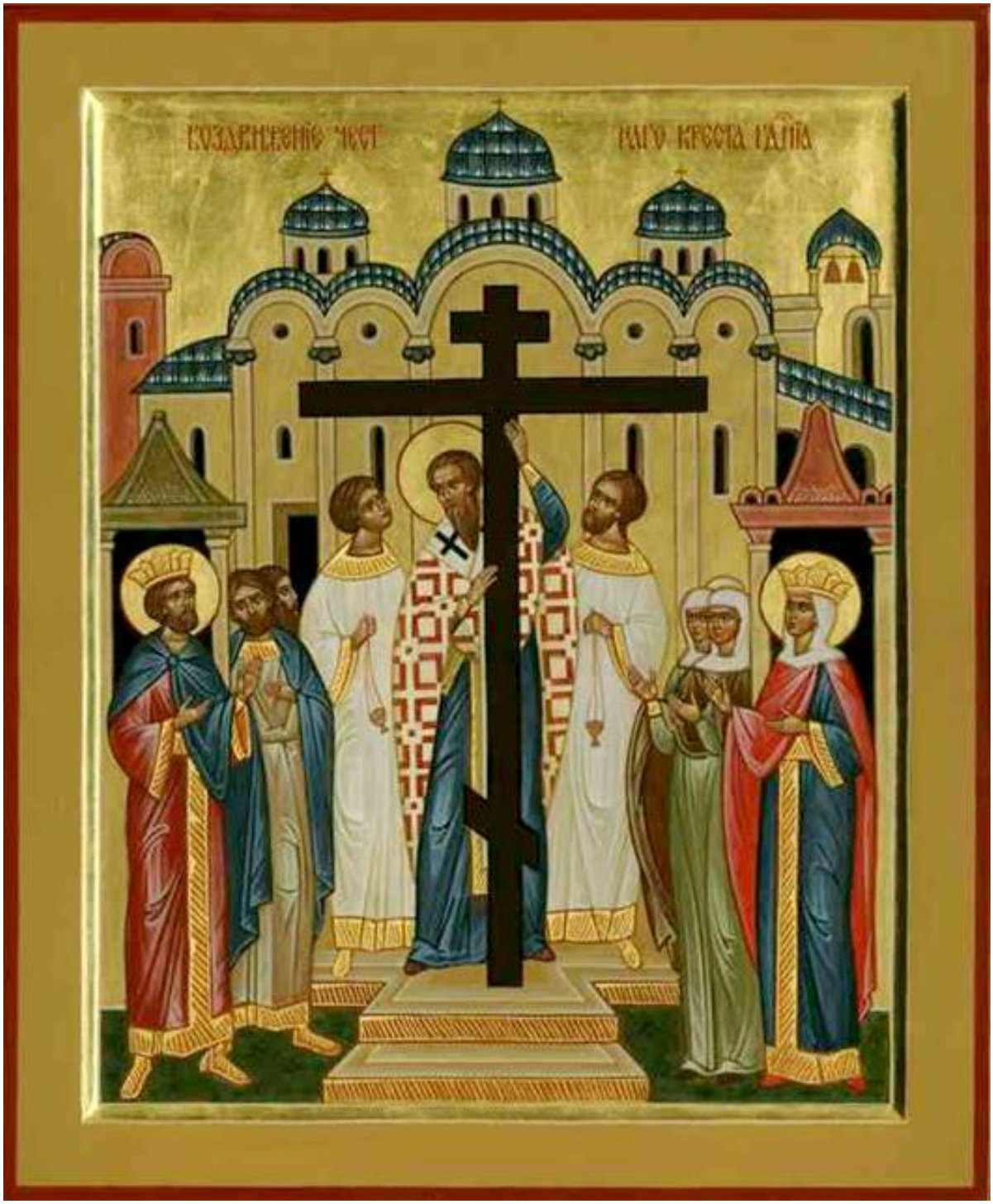

Wprowadzenie Najświętszej Bogurodzicy do Świątyni

Введение во храм Пресвятыя Богородицы

Narodzenie Jezusa Chrystusa – Boże Narodzenie

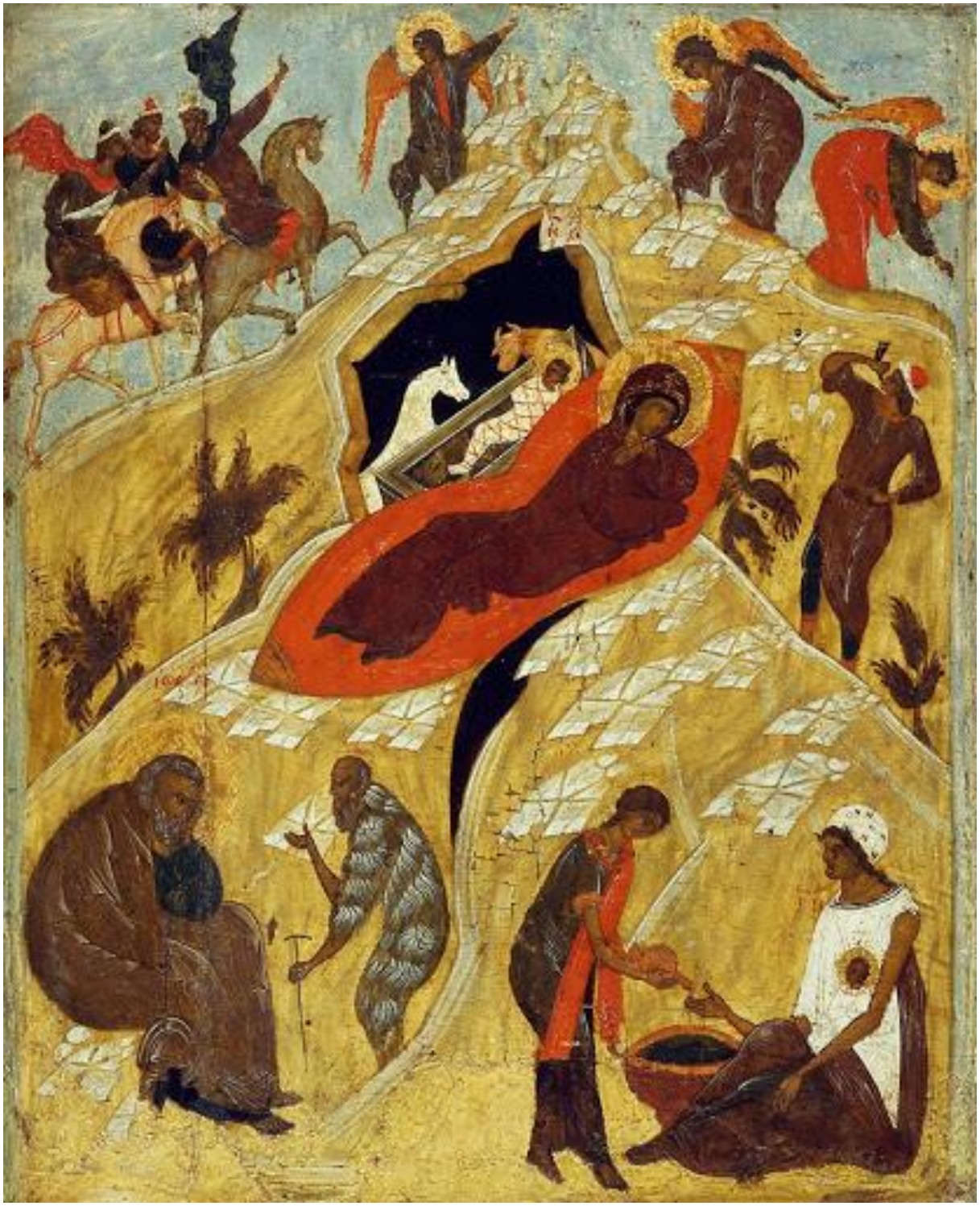

Objawienie Pańskie – Epifania, Chrzest Pański

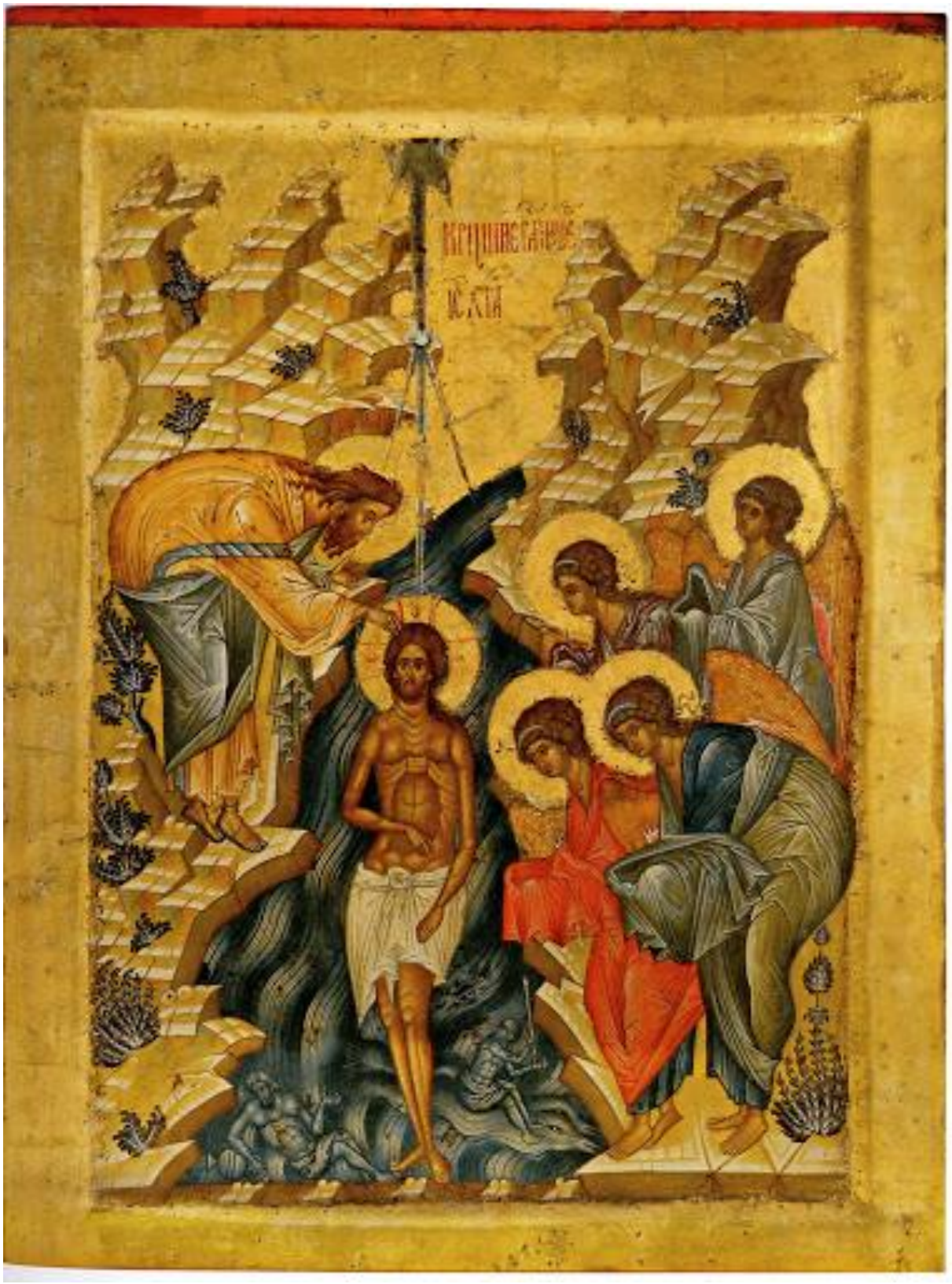

Spotkanie Pańskie

Zwiastowanie Najświętszej Bogurodzicy

Wejście Pana do Jerozolimy

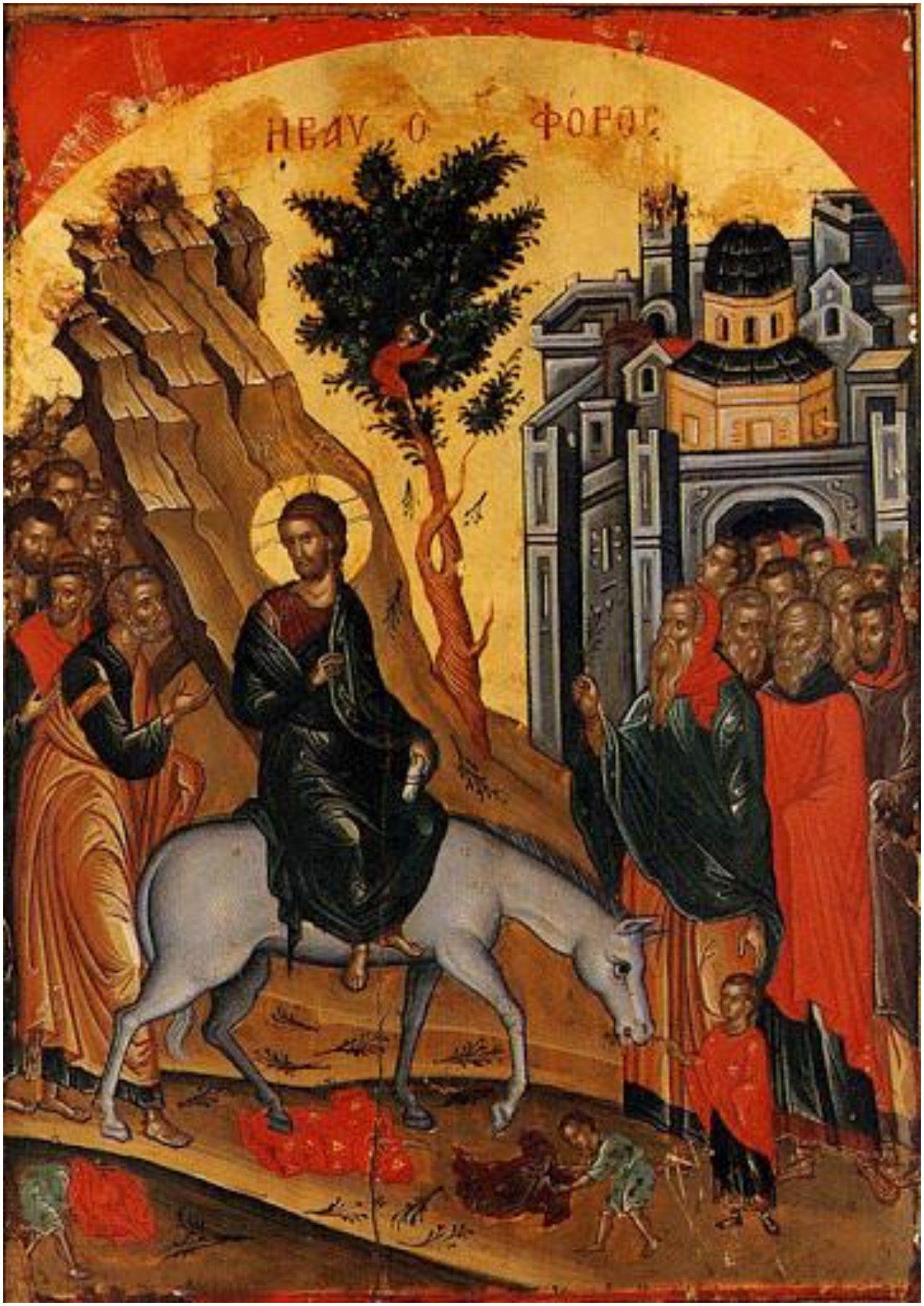

Wniebowstąpienie

Pańskie

Zesłanie Świętego Ducha na Apostołów – Pięćdziesiątnica

СОШЕСТВІЕ СВ ДХА
НА АПЛОВ И ПРЕСТ
БЦЫ
МР
ѲУ

Przemienienie Pańskie

Zaśnięcie Najświętszej Bogurodzicy